

Oponentský posudek na diplomovou práci Olgy Arcia: Les Représentations du passé rwandais au 20ème siècle

Olga Arcia, rozená Kadlecová, zpracovala ve své diplomové práci téma nanejvýš aktuální a teoreticky závažné. Rwanda je sice velmi malá africká země, ale je důležitá jak coby příklad pokusu o překonání odvěkého kastovního systému, vládnoucího v rwandském království do získání nezávislosti, tak i příšernou genocidou velké části rwandského národa, ke které došlo v roce 1994. Kandidátka se problematikou Rwandy zabývala již od raných studentských let, spoluorganizovala mezinárodní konferenci na téma událostí jara 1994 v Africe, a posléze využila svých dlouhodobých pobytů ve Francii a Belgii k hlubokému studiu rwandského společenského vývoje od vzniku hierarchie Hutu-Tutsi až do konce 20. století.

Sama práce, na diplomovou práci mimořádně rozsáhlá (152 stran, 66 000 slov), se věnuje zatím zanedbávané pluralitě reprezentací a interpretací rwandských dějin, a to zejména v období království i v posledních více jak 40 letech po vzniku Rwandské republiky. Většina autorů píšících o rwandských politických a sociálních dějinách se snažila buď o pozitivistický přístup nebo interpretace z hlediska určité pevně dané teorie, viz. strukturalismus. Arcia naopak k látce přistupuje nepředpojatě a snaží se hodnotit přednosti a zápory jednotlivých prezentací a zejména reprezentací.

V první části, která sama svým rozsahem a hloubkou záběru by vystačila na plnohodnotnou diplomovou práci, se autorka po velmi jasné úvodní studii o orální tradici, zabývá nejvýznamnějšími reprezentacemi rwandských dějin, tj. díly Alberta Pagèse, Alexise Kagameho, André Coupeze, Thomase Kamanziho, Jana Vansiny, , Luca de Heusche, Pierra Smithe, Jacquese Maqueta, Catharine Newbury a Helen Codere. S hlubokou znalostí jejich stěžejních prací dokázala identifikovat nosné momenty jejich přístupů . Rozebírá zejména vládu zakladatele rwandského království Ndoriho a ukazuje na detailech rozdíly v přístupu jednotlivých badatelů (kromě Kagameho a Kamanziho to jsou všichni cizí afrikanisté-historici a afrikanisté-antropologové). V případě Maqueta, Newbury a Codere pak Arcia podrobně analyzuje přístupy těchto tří autorů, kteří buď akcentují pohled z centra, z regionů nebo z hlediska individua. Tato část má 76 stran bez úvodu k celé práci a bez bibliografie. Kandidátka uzavírá tuto část konstatováním, že hodnocení minulosti u jednotlivých autorů je určeno jejich pozicí v rámci teorií, kterými se řídí i dobou, ve které psali. Ukazuje také, kdy předpojatosti rozebíraných autorů mohly být i předzvěstí etnické nenávisti a násilí. Tak autorka dokazuje aktuálnost svého díla tím, že přispívá k pochopení politických antagonismů současnosti jako výsledku rozdílných reprezentací minulosti.

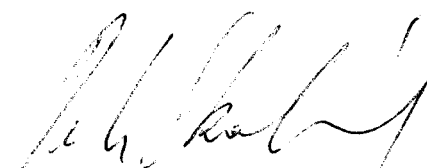
Druhá část práce se na 61 stranách zabývá hodnocením textů výlučně rwandských autorů, pišících o historických událostech koloniálního období ve Rwandě románovou či poetickou formou nebo formou literatury faktu/dopisy. Zdánlivě tyto texty stojí v kontrastu s rozebíranými texty v první části, jejichž autoři si osobují vědeckou autoritu. O tu v druhé části nejde, nýbrž o to, jak literární díla ovlivňují veřejné mínění a tak přispívají svými interpretacemi historických a společenských událostí k určitému vyústění s tragickými následky. Autorka si je dobře vědoma omezeností svého zaměření pouze na čtyři autory píšící francouzsky, přičemž existuje bohatá literatura v kinyarwandštině. Nicméně se jí daří ukázat na protikladnost postojů v rwandské koloniální společnosti a na kořeny nedávných i současných konfliktů. Ukazuje na genezi kvazietnických fikcí o rozdílech mezi skupinami hutu, tutsi a twa. Reprezentace minulosti chápe v korespondenci s česko-britskými antropology Holým a Stuchlíkem, kteří razili teorii akce, založené na reprezentacích, které se aktérovi jeví jako pravdivé nebo uvěřené východisko. V kontrastu k tomu stojí teorie evropských badatelů, prezentované v první části práce, které jsou nesené cizími představami o hamitském původu tutsiů nebo o feudálním charakteru rwandského království. Na tomto místě snad je třeba říci, že autorka mohla aspoň v nárysu uvést diskusi o feudalismu v Africe, která vyústila v odmítnutí feudální teze (zejména Goody). Na jedné straně je pochopitelné, že rwandští autoři odmítají zjevné nedostatky analýz evropských či amerických afrikanistů, na straně druhé však pracují s fikcemi a stereotypy o těchto analýzách čímž se dopouštějí popravování slaměného bubáka (strawman). Jen budoucnost ukáže, zda například práce Vansinovy byly omylem či byly vedeny europocentristickými premisami. Sám si nemyslím, že neafrická afrikanistika je impotentní, je však třeba se nebát srovnání a kritického pohledu. Afričtí badatelé ještě neřekli své poslední slovo, ale totéž platí i o Evropanech jako je Olga Arcia, kteří s velkým zaujetím pro fakta i jejich interpretace a reprezentace provádějí z historického i kulturního odstupu rozbory africké minulosti a současnosti.

V závěrečné části (str. 144-147) nejprve Arcia ukazuje na společné jmenovatele první a druhé části práce a potom se zamýšlí nad praktickým využitím studia reprezentací a vyzdvihuje možnost aktivní účasti čtenáře nebo studenta/žáka při hodnocení minulosti vlastního národa. Proto Olga Arcia nepřichází s „neotřesitelnými“ závěry, nýbrž nechává na čtenáři, aby si své závěry vytvořil sám.

Práci hodnotím velmi vysoko, je interdisciplinární, široce zakotvena v literatuře, napsána velmi kultivovanou a přitom střízlivou francouzštinou (našel jsem pouze jednu chybu, na str. 117 v poznámce by mělo být *compte* místo „*compte*“, ale to je zjevně překlep).

Doporučuji hodnocení výborně, dále pak pokračování autorky v doktorském studiu a také publikování práce.

V Komárově 13.9.2008

PhDr. Petr Skalník, CSc.